

Coolidgev list zahteva preiskavo glede nezgode v Ironwoodu

Jamit, ki je služil za izhod ob času nevarnosti, je bil zasut. Glavni jamit je bil vedno nevaren. — En rudar je bil ubit na vrhkih 300 tisoč ton napokane rude.

Ashland, Wis. (F. P.) — To je znano, da je bilo rešenih 43 rudarjev, katerim je bil zasut izhod iz rudnika skozi pet dni. Toda od vseh strani zdaj prihaja zahteva, da se preišče nezgoda, ki bi lahko bila izostala. Dnevnik "Ashland Daily Press" je brzojavil predsedniku Coolidgeu, da naj se uvede zveza preiskava, kajti list sodi, da je Oliver Iron Mining kompanija, ki je samo podružnica jeziarskega trasta, radi želje po večjem dobičku opustila in zapremarila varnostne naprave za preprečitev rudniških nesreč. List obtožuje Oliver kompanijo, da je dovolila, da se je jamit, ki je služil za izhod ob času nevarnosti, je bil zasut. Glavni jamit je bil vedno nevaren. — En rudar je bil ubit na vrhkih 300 tisoč ton napokane rude.

Položaj portugalskih delavcev je slab

Militaristična diktatura daje potuho podjetnikom in delavskim izkoriščevalcem. — Parlament je razpuščen.

Lisbona, Portugalsko. — Zadržani revoluciji je sledila militaristična diktatura, ki je ustvarila za delavce izredno slabe razmere. Diktatura služi potrebam podjetnikov, bankirjev in finančnikov in potlačuje delavske gibanja. Parlament je razpuščen in socialisti, ki sta bila člana tega parlamenta, ne moreta dosti pomagati delavcem. Zaradi tega je prišla socialistična stranka s podokom. Ustanovila je delavske šole v glavnih mestih. V teh šolah nadaljuje se propagando socialističnih načel in drugim podokom, ki koristi delavstvu.

Mezde so izredno nizke, in delavci so celo tam, kjer so delavske strokovne organizacije močne. Neorganizirani delavci na Portugalskem je okrog 700,000, organiziranih pa le 20,000. V tovarnah in podjetjih delajo po 10 in 12 ur dnevno. Od delavcev je do sedemdeset odstotkov analfabetov. Delavci so upešne le tam, kjer postavljajo majhne skupine in ni velikih brezposelnih čet podjetnikov na razpolago. Stalna nezada je od 40 do 60 centov na dan. Delavstvo je brezbržno in gospodarsko akcijo, a je tudi politično apatično in brez življenja.

Delata je katoliška in cerkev na velik vpliv na delavske mase, tako da delavci bolj skrbijo za dušo po smrti, kot za svoj materialni blagor na tem svetu. Najmočnejši vzgled nimajo na nobenega vpliva.

Stevilo mezdnih pogodb in mezda v Nemčiji pada

Stevilo mezdnih pogodb in mezda v Nemčiji pada

STEVILLO MEZDNIH POGODB IN MEZDA V NEMČIJI PADA

Vzrok za ta pojav je lakota v novih strojih, ki nadomeščajo stare delavne moči, v koncentraciji industrije.

Berlin, Nemčija. — Stevilo mezdni sporazumov v Nemčiji je precej skrajšalo. Vzroki so različni. Industrija je nekoliko bolj centralizirana, kot je bila. Trgovina je tudi nekoliko centralizirana. Koncem leta 1922 je bilo v veljavi 4,768 mezdni pogodb, ki so bile za 890,237 kompanij ali podjetij. Dne 1. januarja je pa bilo v veljavi le 7,009 mezdni pogodb, ki so krile 785,000 podjetij.

Delavci, ki so preje ugovori, da svoje strokovne organizacije, zdaj nimajo nobene. Leto 1922 so pogodbe štitele mezdo 14,300,000 delavcev, koncem produkcijske perijode pa le 13,100,000. Vzrok za ta pojav je lakota zopet v tem, da so novi stroji nadomestili precejšnje število delavcev in da je bilo veliko dniarjev in navadnih delavcev odslovljenih. Tehnična rekonstrukcija tovarov je tudi važen faktor v tem pojavu.

Edin veseli pojav je ta, da se je pomnožilo število podjetnikov, ki so napravili pogodbe z organizacijami za celo Nemčijo. Dne 1. januarja leta 1925 je delalo 10,660,000 delavcev, ki so jih krile pogodbe, katero so podjetniki sklenili s centralnimi delavskimi organizacijami.

Almees nastopa kot "mučenica na križu"

Velika teatralna predstava v njeni cerkvi — odgovor tožnikom — je tako "zapazala" 20,000 gledalcev, da so malone zhlaznili.

Los Angeles, Cal. — Duhovnica Almee Semple McPherson, ki se zagovarja pred sodiščem radi sleparjenja justice in javnosti, je zadnjo nedeljo uprizorila v svojem Angelus templu pred 20,000 verniki "Pohod mučnikov" s pravim dramatičnim impresarijem. Predstava je bila njen odgovor okrožnemu pravniku, ki jo je prital pred sodišče. Almee je v svoji pridigi naslikala pravdnika kot "hudobnega duha, ki se plazi okrog, da bi požrl vse, kar je dobrega na svetu." Ona pa je nastopila v dramatični vlogi kot predstavnica "vsega dobrega" in se primerjala z biblijskimi mučniki, ki so trpeli za kristjanstvo. Rekla je, da vsi tisti, ki jo tožijo, pričajo proti njej in jo zasmejujejo v časopisih, "unicujo jo božje kraljestvo na zemlji."

Prva scena v "Pohodu mučnikov" je bilo križanje Krista na Kalvariji, nato so sledile scene kamenjanja Stefana, objavljanja Pavla in umori kristjanov za časa Neronu v Rimu. Bil je tudi prizor sežiganja treh oseb radi tiskanja biblije in smrt Ivanke Orleanske v plamenu. Sedma scena je pokazala "mučenike" današnjega časa. Na stolcu je bila velika biblija, zraven pa škarje in posoda blata. V zadnji sceni je nastopila "največja mučenica sedanjega časa za sveto vero" — Almee sama. Obklepna v svojem aljajnem cerkvenem ornatu in s razprostrtimi rokama se je postavila pred velik križ, osvetljen z električno lučjo — hipnotični prikazen, ki je paralizirala gledalce, da so padli na kolena in stekali kakor blazni. Almee je s teatralnim — pretrganim in ihteim — glasom govorila o svojem križanju. Končno je zastavila vprašanje: "Ali bo hudič tudi danes križal služabnike božje, ki uči svet evangelij?" — "Ne, ne, ne, ne!" je zarjavelo iz tisočih grl.

Tako se je odigrala komedija v dvajsetem stoletju v velikem ameriškem mestu!

Almee je v soboto zvečer na najbolj hinavski način amešila in blatila okrožnega pravdnika Keyesa na radio v svoji cerkvi. Keyes je dejal v nedeljo, da ne bo odgovarjal na njene historične izbuhe. Edini odgovor, ki ga dobi duhovnica, bo pred sodiščem.

Keyes je v nedeljo zvečer dobil nova dokazila o Almeinih spletkah. V njegovih rokah je pozitivna evidenca, da je Ormiston stanoval v Clark hotelu pod imenom "George McIntire." Dne 18. maja t. l. zjutraj je zapustil hotel in se odpeljal s avtom, v katerem je imel štiri velike zavojke, v Carmel, kjer je imel najeto hišico pod istim imenom.

DEPRESIJA NA DANSKEM SE NADALJUJE

Kopenhagen, Danska. — Informacije, ki jih je prejelo ameriško poslanstvo, povedo, da se je gospodarska kriza na Danskem obrnila v mesecu avgustu malo na bolje. Ampak v splošnem so gospodarske razmere slabe in gospodarska kriza se traja.

V POMOČ ZA OD POVODNI PRIZADETIH V JUGOSLAVIJI

Chicago, Ill. — Centralni odbor za zbiranje darov v pomoč od povodni prizadetih v Jugoslaviji, naznanja, da je odpisal Dne 1. januarja leta 1925 je delalo 10,660,000 delavcev, ki so jih krile pogodbe, katero so podjetniki sklenili s centralnimi delavskimi organizacijami.

ODLOČITEV O SACCU IN VANZETTIJU PRIDE KNALU

Sodnik Webster Thayer poda odločitev v drugi polovici oktobra. — Glede odločitve postaje danes namo še ugibanja.

Boston, Mass. — Glasovi se silijo, da bo sodnik Webster Thayer podal odločitev glede nove obravnave Sacca in Vanzettija v drugi polovici meseca oktobra. Senzacijska odkritja, ki govorijo, da je tudi justični departament zapleten v stvar proti obtožencem, izpovedi Celestino Madeirosa in drugi okoliščinski dokazi dajo upanje, da odločitev izpade v prilog Sacca in Vanzettija. Sarkastično obnašanje sodnika pri zaslišanju pa ubija zopet to upanje.

Madeiros ima biti eksekutiran zaradi umora dne 27. oktobra. Ako bo Thayer poslušal nove dokaze in se bo odločil za novo obravnavo, tedaj bo eksekucija Madeirosa odložena, da se lahko pri novi obravnavi zasliši kot prič. Če se bo pa sodnik ravnal po stari navadi in ne bo poslušal argumentov v prilog Saccu in Vanzettiju, tedaj se bo svede napravil polkusa, da se Madeiros hitro pošlje na drugi svet. Zagovorniki Sacca in Vanzettija bodo svede nastopili proti vsakemu takemu polkusu. Apellirali bodo zopet na najvišje sodišče in Madeirosa bodo potrebovali kot prič, ako bo dovoljena nova obravnavo.

Precej je ugibanja, kakšen učinek napravi razkritje federalne vlade, da je sodelovala pri omreženju italijanskih delavcev, na zunanji svet. Splošno se sodi, da evropsko delavstvo ne bo molčalo, ampak najbrž nastane novo gibanje, ki na moč in silo prekosl prejšnje.

Fakti so pač ti: Skozi leta je vpraševalo evropsko delavstvo, kaj je s tovarišema Saccom in Vanzettijem. Washington je pa zmerom odgovarjal, da federalna vlada ni zainteresirana v tej zadevi, ker stvar gre mar le kriminalnim sodiščem v državi Massachusetts.

Pred petimi leti je italijanski parlament vpraševal Washington in prejel je odgovor. Za stvar so se zanimali italijanski poslanik in konzul, ampak v Washingtonu so kazali vedno na državo Massachusetts. Washburn Child, bivši ameriški poslanik v Italiji, pripoveduje v dnevniku "Saturday Evening Post", kako so ga pred dvema letoma nadlegovali dnevno z raznimi vprašanji glede Sacca in Vanzettija, kako je on vprašal glede te stvari državni departament, toda prejel je običajni odgovor, da gre stvar mar le državi Massachusetts. Od tistega časa je skoraj delavska centrala vsake evropske države vprašala, kaj je s stvarjo. Bila so stavišena vedno enaka vprašanja ob času Wilsonovega Hardingovega in Coolidgevega režima, pa tudi odgovor je bil vedno enak.

Zdaj izjavljata Lawrence Letherman in Fred J. Weyand, dva bivša agenta justičnega departamenta izmed dvanajst agentov, katerim je bila odkazana stvar, da sta bila določena pomagati, da se Sacca in Vanzetti obsodita, ker je to pot, da se na eden ali drug način odstranita dva radikalna delavca.

Pomožni okrajni pravnik Ranney, okraja Norfolk, prizna, da je to resnica, toda on se pritožuje glede razgaljenja tajnosti departamenta. Justični tajnik noče dati dokumentov in zapiskov, o katerih trdit Letherman in Weyand, da bi dokazali nedolžnost italijanskih delavcev.

Nadaljni koraki za priznanje sovjetske Unije

Borah je poslal emisarja v Moskvo, ki je imel razgovor s Stalinom. Dober vtis Stalinove izjave na uradnike v Washingtonu.

Washington, D. C. — Washingtonski uradni krogi se zelo zanimajo za intervju, ki ga je imel Jos. V. Stalin, kateri zavzema danes vodilno mesto v vladi Unije sovjetskih republik, z Jerome Davisom, profesorjem yaleške univerze, ki se je pravkar vrnil iz Rusije. Davis je izročil Stalinu lastnorčno pismo senatorja "Boraha, predsednika senatnega zunanjega odseka, v katerem so bila nekatera važna vprašanja. Stalin je odgovoril na ta vprašanja v intervjuju, ki je bil v nedeljo prvič objavljen v "The Washington Worldu."

Stalin, ki je glavni tajnik centralnega odbora ruske komunistične stranke, je rekel Davisu, da je sovjetska vlada pripravljena poravnati Kerenškijev dolg Združenim državam in terjatve privatnih Američanov glede izgubljene lastnine v Rusiji ter v splošnem sprejeti pogodbo prijateljstva in kooperacije z Združenimi državami.

Rekel je tudi, da sovjetska vlada ni odgovorna za komunistično propagando v Ameriki. Pojasnil je, da odnosi med sovjetsko vlado in tretjo internacionalo niso nič večji kakor odnosi med ameriško vlado in narodnim odborom vladajoče stranke.

Neki višji uradnik je dejal v nedeljo, da Stalinova izjava je prva iz Rusije, ki lahko kristalizira razmerje med Ameriko in sovjetsko Unijo ter odpre vrata priznanju sovetov.

Očaden in ohol podjetnik levi sapo

Unija mu je sledila iz Chicaga v Waukegan, iz Waukegana mu pa sledi v drugo mesto. — Zaman se ubežni podjetnik otepije unije.

Waukegan, Ill. — Gospodar Granert od tvrde Granert & Rotschild, si domišlja, da je zelo pameten človek.

Svojin krojaškimi delavcem in delavkam na stavki je rekel: "Podpisal bom pogodbo, kadar pristopi v unijo 60 mojih stavkujočih delavcev in delavk." Komaj je Granert dobro izgovoril te besede, mu je bilo že šestdeset imen pomoljenih pod nos. Granert se je nato popraskal za ušesi in spoznal, da je napravil napako. Ko je nekoliko zbral svoje misli, je pa dejal, da svojo delavnico premesti iz Waukegana.

Frank Rosenblum, organizator organizacije krojaških delavcev Amalgamated Clothing Workers Union, mu je pa rekel: "Sedili vam bomo iz Waukegana, kot smo vam sledili iz Chicaga."

Stavknj je ustavila delo popolnoma v tej krojaški tovarni. Trgovska zbornica je hotela posredovati, toda lastnika trdijo, da odklonila razsodišče. Unija odločno zahteva priznanje unije in kolektivno pogajanje zaradi mezd in delavnih razmer v tovarni.

Zadnje čase sta protestirali britska delavska stranka in nemška socialistična delegacija v nemškem državnem zboru. Evropejci zdaj spoznavajo, da se bili napačni. In Evropejci bodo zakričali Amerika ima svojo Dreyfusovo afero. Razlika je ta, da se je v Franciji šlo za židovskega kapitana, v Ameriki pa gre za življenje dveh delavcev, za katere se zanima organizirano delavstvo vsega sveta.

Civilna vojna v Italiji?

Mesto Molinella, v katerem prevladujejo socialistični rižni delavci, se je uprlo tiranstvu fašizma. Mussolini je odredil, da se 240 delavskih družin deportira v Afriko. Delavci so se postavili v bran. Žene vodijo boj.

Rim, 4. okt. — Civilna vojna, lokalna po obsegu, toda najbolj dramatična v dosedanjih kratki zgodovini fašistovske Italije, je izbruhnila v mestu Molinella, dvajset milj severovzhodno od Bologne, nedaleč od reke Po v severni Italiji. Prebivalci tega mesta, ki so rižni delavci in vsi socialisti, so se uprli fašistovski vladi in pograbili za orožje. Na čelu bojne linije so ženske.

V konfliktu je okrog 1200 delavcev, ki tvorijo dve petini vsega prebivalstva. Ti delavci so ostali zvesti socialistični stranki in sovražijo fašizem. Šest let so se uspešno upirali fašistom in držali občino v svojih rokah. Nočejo priznati fašistovskih unij in nočejo iti v fašistovski sindikat. Vodja teh delavcev, Joseph Massaranti, je že dolgo časa v ječi v Rimu.

Pred par dnevi je pa Mussolini odredil, da se vsi socialistični delavci v Molinelli deportirajo v italijansko kolonijo v Afriki. Kvestor v Bologni je dobil ukaz, da polovi vseh 240 družin.

Prvi panevropski kongres na Dunaju

Nemški socialisti podpirajo gibanje za Federacijo evropskih narodov.

Dunaj, 4. okt. — Prvi panevropski kongres je bil včeraj odprt na Dunaju. Bivši avstrijski kancelar Seipel je imel otvoritveni govor. Nemška delegacija vodi Paul Loebe, socialistični predsednik nemškega parlamenta, Herriot zastopa Francijo. Kakor je sediti iz govorov, so nemški socialisti naklonjeni panevropskemu gibanju za federacijo evropskih narodov.

Nova vojaška revolucija v Španiji?

Zenijski častniki so se pridružili artijerjskim v vstaji proti diktatorju.

London, 4. okt. — "Daily Mail" je prejela poročilo iz Biarritza ob španski meji, da je izbruhnila nova revolucija v španski armadi. Zenijski častniki so se pridružili topničarskim in zahtevajo, da diktator Primo de Rivera odstopi. V Madridu in Barceloni je zopet razglašano obsedno stanje.

Konvencija Ameriške delavske federacije

Grupa je v otvoritvenem govoru naglasila potrebo poštene delavnice. Mehika afera ne pride v poštev. Modifikacije prohibicije. Proti priznanju sovjetske Unije.

Detroit, Mich. — Šestindesetdeseta redna konvencija Ameriške delavske federacije je bila odprta v Detroitu dne 4. oktobra.

Predsednik William Green je v otvoritvenem govoru dejal, da bodoča naloga federacije je, da se delavstvu pribori pet dni dela v tednu brez znižanja stare mezd za šest dni dela. Federacija mora organizirati avtomobilske delavce v Fordovih in drugih tovarnah, ki se nimajo unije. Federacija je za modifikiranje Volsteadove suhe postavbe v toliko, da se lahko izdeluje in prodaja pijača s 2.75% alkohola. Verski konflikt v Mehiki ne pride v poštev na konvenciji, daal je navzoča bratska delegacija iz Mehike. Federacija naj obdrži Gompersovo stališče nepriznanja napram Uniji sovjetskih republik.

Velike bratske delegacije iz Kanade, Mehike, Anglije, Nemčije in Francije so prišle na konvencijo.

MEZDA LONČARSKIH IN PORCELANSKIH DELAVCEV JE NIZKA

To pokazuje statistični izkaz delavskega departamenta Združenih držav. — Povprečna mezda znesla na teden le \$26.22. — Za delavke je mezda še nižja.

Washington, D. C. — Mezde delavcev in delavk v lončarski in porcelanski industriji so zelo nizke. To pokazuje statistični izkaz, ki ga je sestavil delavski departament Združenih držav in kateremu služijo za podlago statistična poročila 46 lončarskih in porcelanskih tovarov, katerih večina se nahaja v East Liverpoolu, O. — Za 6,666 delavcev znaša povprečna tedenska mezda \$26.22, za 3,657 delavk pa \$13.27. V teh tovarnah

producersko navadno namizno posodo.

Mezda teh delavcev se je sicer od leta 1913 podvojila, a kljub temu je niska in ne odgovarja današnji draginji.

Delo od kosa tvori podlago za mezdo. To je stara angleška tradicija te industrije v Angliji, ki so jo prinesli s sabo občeti in matere sedanjih delavcev. Ponavadi je v eni partiji po pet delavcev. Ti delavci v partiji hite, da zaslužijo kolikor največ morejo.

Povprečno izgubi vsak lončarski delavec 2.9 dni v tednu. Industrija se nahaja v starih tradicijah, zato v nji postaja stare navade in običaji, pa tudi izredno nizke mezde.

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Rokopisati se na vračajo.

Narodna: Zedinjene države (Izven Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 za pol leta in \$1.25 za tri mesece; Chicago in Cincinatti \$6.50 na leto, \$3.25 za pol leta, \$1.65 za tri mesece, in za inozemstvo \$8.00.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

3657-59 St. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5.00 per year; Chicago \$6.50, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"

Datum v oklepaju n. pr. (Aug. 31, 1926) poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovito jo pravočasno, da se vam ne ustavi list.

NIZKE RUDARSKÉ MEZDE POVZROČAJO VELIKO UMRLJIVOST MED RUDARSKIMI DETETI.

Razni statistični podatki dokazujejo, kolikor nižja je mezda delavskih družinskih očetov, toliko večja je umrljivost med delavskimi deteti. Kar velja v splošnem za delavce, velja tudi za rudarje.

Pred nami je statistični izkaz državnega departmanta države Illinois za leto 1925. Ta izkaz niso sestavili kakšni delavski agitatorji ali "rdečkarji," ampak izdale so ga uradne osebe, katerim je dana naloga, da čuvajo in skrbijo za ohranitev javnega zdravja v državi Illinois.

Ta statistični izkaz je podoben za vsakega delavca, kajti številke, ki ne lažejo, govore, koliko detet umrje od tisoč, preden dosežejo prvo leto starosti.

Izkaz nam pove, da je v celi državi umrlo od tisoč detet, preden so dosegli starost enega leta, 72.5 v letu 1925. Če izkaz še bolj natančno študiramo, tedaj opazimo, da je zunaj Chicaga umrlo od tisoč detet samo 70.8. Ako pa odbijemo od teritorija zunaj Chicaga vse okraje, o katerih državni rudniški departament trdi, da živi v vsakem okraju več ko tisoč rudarjev, tedaj dobimo strašno številko. V teh okrajih umrje od vsakih tisoč detet 82.2, preden dosežejo prvo leto starosti.

Ta primera nam pojasni, da je umrljivost za 13 odstotkov višja v občinah, v katerih rudarji prevladujejo po številu prebivalstva, in za 16 odstotkov višja, kot v celi državi, ako odbijemo Chicago, v katerem biva tudi precejšnje število slabo plačanih industrijskih delavcev.

Naslednja tablica nam prikazuje umrljivost v osemnajst vodilnih rudarskih okrajih na tisoč rojenih otrok pred enim letom starosti, povprečno število dni, ob katerih so rudarji delali v mesecu juliju t. l. in število nastavljenih rudarjev v premerovnikih.

Umr-				Umr-			
Illinoiski	Število	Delavni	Ujvost	Illinoiski	Štev.	Del.	Ujvost
okraj.	rudarjev.	dnevi.	detet.	okraj.	rudarjev.	dnevi.	detet.
Bureau	840	13.1	63.9	Montgomery ..	1,780	11.7	60.4
Christian ...	2,371	14.1	79.5	Peoria	845	16.5	70.8
Clinton	511	8.9	68.4	Perry	1,680	10.9	85.1
Franklin	10,093	16.6	116.7	Randolph	1,022	10.4	70.9
Fulton	804	10.0	75.9	St. Clair	1,979	11.5	76.6
Jackson	837	9.9	112.2	Saline	2,491	20.6	94.7
La Salle	739	15.7	76.8	Sangamon	4,372	17.6	76.0
Macoupin	4,917	15.2	56.5	Vermillion	2,348	14.7	86.9
Madison	3,339	12.8	80.5	Williamson	4,529	18.0	90.5

Kaj je tej visoki umrljivosti detet vzrok? Odgovor na to vprašanje nam podajajo statistični podatki o največji umrljivosti v mestnih okrajih, v katerih prebivajo najbolj slabo plačani delavci. In ti statistični podatki pravijo, da umrljivost med deteti, preden dosežejo eno leto starosti, povzroča slab in nizek zaslužek družinskih očetov. Iz tega odgovora se sklepa, da je tam umrljivost detet, preden dosežejo starost enega leta, veliko nižja, kjer so delavci dobro plačani ali če imajo družinski očetje visoke dohodke, naobratno je pa umrljivost detet veliko višja tam, kjer so delavci slabo plačani ali če so dohodki družinskih očetov majhni.

Ta tablica nam pove, da je 47,671 rudarjev delalo v mesecu juliju leta 1926 povprečno le štirinajst dni in pol. Ako delavec v sedanjem času, če dela vsak dan, ne zasluži meznega minimuma, ki je določen za prehranitev družine, ki šteje štiri člane, dela samo polovico dni v mesecu, tedaj ni težko razumeti, da je v delavčevi družini pomanjkanje.

Zanimivo bi bilo, ako bi imeli statistične izkaze o umrljivosti detet pred enim letom starosti iz vseh okrajev Združenih držav, v katerih dela več ko tisoč rudarjev. Te številke bi se le govorile o bednih razmerah, v katerih žive rudarji. Ako so slabe razmere v državi Illinois, kjer se premerovniški podjetnikom dozdaž še ni posrečilo prelučnati rudarske organizacije, tedaj si lahko mislimo, kakšne razmere so tam, kjer so premerovniški podjetniki uničili rudarsko organizacijo in vsilili rudarjem mezdno lestvico iz leta 1917.

AMERIŠKA ZGODOVINA V OKTOBRU

I. 2. oktobra 1780. — Major Andre obojen. — Njegovo ime je znano v ameriški zgodovini radi vloga, ki jo je igral v zloglasnem izdajstvu Benedikta Arnolda. John Andre, dasi mlad mož 29 let, je bil generalni pobočnik v britanski vojski tekom vojne za neodvisnost. L. 1789 je dobil nalogo, da vodi pogajanja z izdajalskim ameriškim generalom Benediktom Arnoldom v svrhu izdaje ameriške trdnjave West Point, kateri je Arnold poveljeval. S to trdnjavo in z njenimi zalogami in strelivom v roki bi bili Angličje obvladali vsa pokrajina ob reki Hudson. Dne 21. septembra je Andre odplul po reki Hudson do točke prav blizu ameriških predstaj, kjer ga je eden Arnoldovih zaupnikov srečal in odpeljal v Arnoldov stan. Vso noč in del naslednjega dne so zarotniki pripravljali načrt za izvršitev izdajstva. Ko se je Andre vračal v angleški tabor, je našel, da so Amerikanci obstrelili njegovo ladjo in jo nagnali tako daleč od brega, da ni Andre mogel priti nanjo. Zato se je preoblekel v civilno obleko in nadaljeval pot na konju; izdajalski načrt pa je skrival v svoji škornji. Dne 23. septembra ob 9. zjutraj so ga blizu Tarrytowna, ko je bil skoraj že v angleškem taboru, ustavili trije ameriški milničniki. Zdel se jim je sumljiv, preiskali so ga, našli načrt in odpeljali k nekemu ameriškiemu častniku. Ta, kateri niti od daleč ni sumil, da je Arnold izdajca, je hotel Andreja odpeljati k Arnoldu samemu. Končno pa ga je odpeljal k Washingtonu. Vojaško sodišče je Andreja spoznalo krivim vojnemu in obsojilo na smrt dne 2. oktobra. Izdajalec Arnold je bil s tem razgaljen, reši pa se je s pravočasnim begom k Angležem.

4. oktobra, 1000. — Lelf Ericsonov dan — s katerim se proslavlja spomin Norveškega Leifa Ericsona, ki je odkril severno obalo Amerike leta 1000. Po tradiciji se ta dan proslavlja v zadnjem tednu septembra ali v prvem tednu oktobra; datum je premeščen ravno kakor oni za hvalnega dne. Da so Normani ali Norvežani pod vodstvom Leifa Ericsona leta 1000 odkrili Severno Ameriko, o tem zgodovinarji več ne dvomijo. Lelf Ericson je bil sin Erika Rdečega, poglavarja norveške kolonije v Grenlandiji. Ta je bil prvi Evropejec, ki je preplul Atlantski ocean. Norveške "sage" (narodne povesti) pripovedujejo natančno o odkritjih in pustolovčinah Erika in Ericsona. Na katero točko ameriške obale je Ericson pristal, ni natančno znano. Našel je tam mnogo divjih trt, radi česar je novo deželo nazval Vinland. Zato se v mnogih delih Združenih držav praznuje neke trgatvene slavnosti v spomin Ericsonovega odkritja. Norvežanska kolonija ni dolgo trajala in le v narodni pripovedkah je ostal epom in na odkritja Leifa Ericsona. Širši svet ni o njih nikdar izvedel. Zato mi amatrsko vedno za pravga odkritelja Amerike Kristofa Kolumba, od katerega odkritja naprej začne naseljevanje Amerike po belokoscih.

8. oktobra, 1683. German day. — Nemška družstva v Ameriki proslavljajo ta dan kot obletnico prve nemške naselitve v Ameriki. Dne 6. oktobra 1683 je skupina Nemcev prispela na ladjo "Concord" v pristanišče Philadelphia. Naselili so se šest milj daleč, kjer so ustanovili naselbino Germantown, ki je danes del Philadelphije. Ti nemški naseljenci so bili po veroizpovedanju Menoniti iz mesta Krefeld na Porenskem in po poklicu so bili tkalci. Njihov vodja je bil mladi pravnik Pastorius, kateremu so pred leti postavili krasen spomenik v Germantownu.

7. oktobra 1777. Burgoyneova predaja. — Leta 1777 je sir John Burgoyne, britanski poveljnik, vtabilil svoje vojake pri mestu Stillwater. Ameriške trupe, ki so stale pod poveljstvom Horatio Gatesa, so imele nalogo, da ga spodijo od tod. Odkritelj Amerikancev pod Benediktom Arnoldom (ki je kasneje postal izdajca in prešel k Angležem) je napadel eno kribo Burgoyneove vojske. Bitka se je razvila približno 12 milj vzhodno od Saratoga Springa in blizu reke Hudson. Britanska vojska se je morala umakniti v Saratogo. Prihodnjega dne, 7. oktobra, je Burgoyne predlagal, da se sovražnosti končajo, ali odklonil je Gatesovo zahtevo, da se poda brezpogojno. Ameriški general je končno ublažil svoje pogoje in pristal, da se Burgoyne in njegova vojska povrnejo na Angleško in obljubijo, da se nikdar več ne bodo udeleževali vojne proti Amerikancem. Kongres pa ni odobrila tega sporazuma, in vsi angleški vojaki, razen Burgoyneja samega in nekoliko njegovih častnikov, so ostali v Ameriki kot vojni ujetniki do konca vojne. Burgoyneova predaja je značila preobrat v vojni za neodvisnost. Opogumila je Amerikance in njihove prijatelje širom sveta in je bila predznak končne zmage.

9. oktobra 1701. — Naselitev mesta Yale University. Naselbina New Haven v Connecticutu datira od l. 1638. Za od začetka te naselbine so kolonisti namerali ustanoviti tam šolo za višje nauke. Ali še le l. 1701 je bil načrt uresničen. Onega leta je 10 protestantskih duhovnikov kolonije Connecticut dobilo čar za ustanovitev kolegija. Ta šola se je najprej nahajala v Saybrook, ali kasneje je bila premeščena v New Haven. Leta 1716 je šola dobila ime Yale College na čast Elija Yale, kateri je bil daroval mnogo denarja za ustanovitve šole. Od tega akromnega začetka se je razvilo eno izmed največjih in najslavnejših ameriških vseučilišč. L. 1925 je Yale University imela 525 profesorjev in 4445 dijakov.

12. oktobra 1492. — Odkritje Amerike. — Že dva meseca je bilo minulo, kar je Kolumb odplul iz Palosa na Španskem s tremi ladjama, "Santa Maria", "Pinta" in "Nina", da poišče pot do Indije, pa še ni bilo videti zemlje. Mornarji, potrti in brezupni, so se puntali. Končno v noči dne 11. oktobra 1492 je Kolumb, ki je s krova svoje ladje željno pazil na kak znak bližnje zemlje, zagledal na obzorju luč. V ranih urah se je pred očmi smelih mornarjev pokazala obala zemlje, o kateri so oni tedaj mislili, da je to Indija. Takoj se je Kolumb izkrcal s zastavo v roki. Domačini so s začudenjem gledali na tujce ter so jih smatrali za bogove. Kolumb je kmalu našel, da odkrita zemlja je bil otok in nazval ga je San Salvador. Otok je eden izmed Bahama skupine. Dan 12. oktobra (Columbus Day) je zakonit praznik v 36 državah Unije.

Dne 13. oktobra 1744. — Rojstni dan Molly Pitcher. — "Molly Pitcher", junakinja revolucije se je rodila v Carallu, Pa., l. 1744. Bila je hči nemškega naseljence Johna Ludwiga. Leta 1789 se je poročila s brivcem Johnom Haysonom. Ko je začela revolucionarna vojna l. 1775, je Hayson postal kanonir v ameriškem topništvu. "Molly" mu je sledila v vojsko — kar ni bilo nič nenavadnega v onih dneh. V bitki pri Monmouthu dne 28. junija 1778 je borečim se vojakom prinašala vode iz bližnjega studenca. Njen mož, ki je stal pri topu, je bil ustreljen, ali ne ubit. Nikogga ni bilo blizu, ki bi znal nabašati, meriti in sprostiti top. Tedaj je "Molly" vrgla vrč proč in streljala, dokler ni bila bitka končana. General Washington jo je imenoval za narednika. Bila je zato prva ženska, ki je imela vojaško čast v Ameriki. Kasneje je bila vpokojena kot častnik na pol plače. Zakaj so ji pridali priimek "Pitcher", ni znano.

Francozke letalo padlo; sedem mrtvih. — London, 4. okt. — Francozsko letalo redne zračne črte Pariz-London je v soboto na potu iz Pariza padlo na tla v plamenu v Kentu. Pilot in pasirirji, ki so bili vsi Angličje, sedem po številu, so vsi zgoreli do smrti.

Novine iz Goriske

Vaskoletne italijanske vojske vaje, ki se vrše ob meji, delajo našemu ljudstvu občutno škodo. Ta vaje pomenijo isto, kakor da bi toča redno leto za leto pobila. Ni čuda tedaj, če je naše ljudstvo po nekaterih vaseh naravnost obupano. Da si boste lažje predstavili, kaj to pomeni, morate pomisliti, da so našli ubogi posestniki po vojni svojo zemljo vso pomendrano in prepreženo s strelskimi jarkovi. Z velikim trudom in v potu svojega obraza so popravili na svojem zemljišču v toliko v kolikor se je dalo popraviti. Vse se so bili, če so mogli dobiti iz zemlje le del tistega, kar so dobili pred vojno. In če pomislimo, da je bila naša zemlja na Bovškem in Kobariškem skopaj in uboga že pred vojno, tedaj nam je jasno, da je moral biti pridelek po vojni silno akromen in nikakor ni zadostoval. Tu pa pridejo redne vojaške vaje in to na v jeseni, v času, ko so pridelki že popravljani, ampak v poletju. Mule, voljaki in vozovi mandrajo zemljo našega kmeta, ki s strahom gleda, kako bo živel. Leto za letom je isto, ne pomaga nič delati. Ljudstvo je naravnost obupano. Tako so naredili pri Mariji v Polju poljsko zemljišče trdo in zmandrano kakor cesta. Isto poročajo tudi od drugod. Nekateri častniki pa so naše ljudi, ki so se pritožili nad tem, prišli in vrgli akroz vrata. Nekateri, pravilno. Objavljeno je bilo, da pride posebna komisija, ki bo preučila nastalo škodo, katero bo plačala država. To se ni zgodilo. Pač pa so preučili škodo častniki, kar "na čez" in plačali posestnikom le po nekaj lir odškodnine. To je pomenilo toliko kot norčevanje. Če omenimo, da so plačali za neki od granate podrti hlev nič več kot 50 lir, potem si lahko razlagate ogorčenje in obup kmetov. Treba bi vendar bilo, da bi oblast vse to izprevidela in uredila svoje vaje tako, da bi ne bila leto za leto stalna toča in huje kot toča za naše obmejne vase. Ali pa moramo verjeti, da jih bogostanje teh prebivalcev zanih ne briga, ker alio njihove narodnosti, — ako tudi so njih državljanji.

Kako lepo postopajo zastopniki države z našimi ljudmi na deželi, ispriluje posebno delstvo, da je vicebrigadir v Čepovanu prepovedal v gostilni govoriti slovenski, kadar bo on navzoč. Pa res ne bo daleč čas, ko bo napisano po gostilnah: "Peti, igrati in slovensko govoriti je policijsko prepovedano." To so pri neki priliki fašisti že predlagali. Seveda bodo dosegli Italijani v tistem trenutku višek svoje iznajdljivosti in boju proti narodni manjšini, ki jim je izročena na milost ali nemilost.

Med strahovalci našega ljudstva se nahaja še vedno zloglasni D'Ottone v Zgodnjem Brdih. Ta zdravnik terorizira naše ljudi in jih strahuje na način, ki je mogoče samo v Italiji. On paži vedno, da po gostilnicah preveče na pojejo v slovenskem jeziku. Splošno mnenje je, da je on glavna politična oblast, kateri se more vse ukloniti. Tako je na njegov pritisk izgubil gostilniško koncesijo neki Pušnar v Dobrovem. Zakaj? Zato, ker so v njegovi gostilni peli slovenske pesmi. Ta D'Ottone je uvedel celo poštno cenzuro po svojih sorodnikih, ki imajo pošto v rokah in nadzorujejo vse pisma, ki prihajajo in odhajajo.

Istotako nasilna in grda osebnost je tudi neki Merzocco iz Ajdovščine. Tam so razpustili društvo samo zato, ker so nameravali oni same prirediti predstave za naše ljudstvo. Ta Merzocco je pravzaprav Dalmatince in se plše Turković, okroma se je tako pisal. Podobna prikazen kot Vlahovič v Idriji. Sploh so tisti Dalmatinci, ki so privrženci z novim laškim primkom in janičariko dušo k nam, sel nasilni in grdi ljudje. K tej vrsti renegatov se bomo še povrnili.

Agitirajte za "Fregate"!

ŽARKOMET

Na krik iz Azije. — Turkestan je republika v sovjetski Uniji. Prebivalci so po večini priprosti, praznoverni in fanatični muslimani. Revolucija lahko hitro izpremeni politični režim in gotove socialne institucije, toda za izpremenitev mišljenja v glavah napol barbariziranih ljudi je treba revolucijonarnega dela najmanj ene generacije. In to revolucijonarno delo mora biti predvsem izobraževalno. Kdor bi rad videl velik preokret v mentalnem življenju širše ljudske plasti v sovjetski Uniji, naj se pripravi na dolgo življenje.

Vest se glasi, da je mlada Turkomanka po imenu Ana Dečkan (ime ni muslimansko) poročila komunista. Njeni sorodniki so jo valed tega razglasili za krivoverko in jo kaznovali po starem običaju: zabodli so jo dvainpetdesetkrat z noži. Vask sorodnik je moral po stari sveti seki poriniti svoj nož v njo. Sovjetska oblast zdaj obesi morilce po sveti stari navadi: glava za glavo ali več glav za eno glavo.

To je kratka vest, ki je bila vredna, da jo je objavilo vse ameriško časopisje. Vredna je bila tudi, da jo je komentiral dvorezni Brisbane, ki ne komentira vsake stvari. Komentar se glasi, da "naa vest sanima, in alcer nas zanima radi tega, ker so nekoč najboljši kristjani imeli ravno tak svet običaj, da so krivoverce in krivoverke prebadali, natezali in sežigali, in val dobri kristjani v okolici so čutili dolžnost in čast, da so pomagali pri mučenju in znašali drva za grmado."

Na ta komentar ne bo komentirjal!

Blagoslovljene pasti. — Neworški kardinal Hayes je sprejel novega šampijona Tunneyja in ga pohvalil. Šampijon je prvak. Tunney pravi, v tem, ker je pretepel prejšnjega prvaka v boksanju Dempseyja. To je vse, kar je ment znano o teh ljudeh, ker se za komercializirano barbarstvo te vrste zanima mam toliko kot za lanske sneg.

K. T. H.

Sklad za delavsko izobrazbo

New York. — (F. P.) — Večina končnih komentarjev glede sklada za delavsko izobrazbo je bilo v prid dijakom, da se jim pomaga do izobrazbe, katero delavci potrebujejo prav tako kakor drugi. Ako hočemo, da bomo lahko povoljno vodili naše delavke boje, moramo imeti tudi svoje sposobne ljudi. Ameriški sklad za delavsko izobrazbo je pravkar dal Brookwood delavski šoli \$150,000, katere se ji bo izplačalo v teku desetlet let.

Ameriški sklad za delavsko izobrazbo je šele štiri leta star in poročilo pravi, da ima že lepo vsoto \$1,674,000 v imovini, večina je bila darovana od raznih delavskih premožnih prijateljev. Originalni sklad, ki ga je daroval Charles Gerland, je znašal \$901,555 ter se je povziral za \$650,700, ker so se dvignile cene delnic na First National Banki. K temu pa se je še dobilo kot dohodek \$136,700.

Že od začetka je bil namen tega fonda, da si prilasti glavno in dohodek radi treh vzrokov: želja skladnega odbora je, da se naredi ta fond čim najbolj rabljivim že sedaj; želja, da se ne gleda na to, da bi se nagrmadilo velikanski fond, v katerem bi imel konsekvntno moč v svojih rokah odbor zaupnikov; in pa želja Gerlanda samega, da se fond razdelava v čim krajšem času.

Delavska podjetja, ki so bila le delčica od tega fonda, so: reviji Labor Age in Pioneer Youth, Band šola, federalizirani tiak, delavski razredi pod okriljem U. M. W. of A. v Penni in Illinoisu, Delavski zdravstveni biroj, Commonwealth College, Philadelphia Labor College in se več drugih delavskih podjetij je v tem seznamu, ki so bila delčna podpora od tega fonda.

Gobe zastupile 11 oseb. — Chicago. — Joseph Baile, 34, S. Laramie st., je mrtev, njegova žena se bori s smrtjo v bolnišnici in devet drugih oseb je nevarno bolnih. Jedli so strupeno gobe. Govorijo so polni gne radi neprestanega dežja. Čuvajte se jih, ako ne poznate pravih!

Vesti iz Jugoslavije

ČERKEV IN LITERATURA.

dr. Izidorja Cankarja v "Domu in svetu."

Na letošnji Cankarjevi proslavi v Ljubljani in Mariboru je bil pod okriljem Društva slovenskih književnikov predavatelj Ivan Cankarju urednik katoliških spisov, umetnostni svetnik, vseuč. prof. dr. Izidor Cankar. V tistem predavanju je izrekel tudi besede: "Ivan Cankar je bil v zadnjih letih katoličan. Ni bil dosleden cerkvenogmatičen vernik, tudi ne katoličan, ker je to forma, v kateri se religiozno izživlja naša zemlja, torej njej potrebna in pravna. Sklepa formula njegovih misli, ustvarjena malo pred smrtjo, je kratka in abstraktna: "Če bi bil Rus, bi bil pravoslaven, če bi bil Prus, bi bil protestant; ker sem Slovenec, sem katoličan." S tem ni prišel le kako modro je pojmoval življenje, temveč je tudi pokazal, kako organsko se je bil prilagodil duhu svojega naroda."

Predavanje je govornik objavljal v 5. številki letošnjega "Doma in sveta." Medtem je dr. Cankar izstopil iz katoliške cerkve in naenkrat je njegova trav postala heretična. Te dni izšla 6. številka in v njej bomo na zadnjem mestu (str. 14) sledečo vezelnačilno izjavila:

"V zadnji številki DSA je bil objavljen govor dr. Iz. Cankarja: "Ob 50letnici rojstva Ivana Cankarja," ki je v njem tudi odzval: "sledi zgornji citat." Tudi se obrača ta stavek predmetu proti tistim, ki zametajo katoliško kot kvarno naravno in narodni kulturi, vsebuje tudi tudi misel, kakor da je neka neka zgotelj relativnega "prava", kolikor je forma, ki se kak narod v njej delno "izživlja." Takšno pojmovanje religije je pa v določnem nasprotju s katoliškimi nauki o veri in cerkvi, ki je prav katoličanom res "una sancta catholica". Ker je avtor medtem izstopil iz katoliške cerkve, jasno, da ta pasus ni bil služen "passus extra viam", zaga za založništvo, ki mora objavljati in ga obsojati. Podpisano katoliško tiskovno društvo.

Pod to izjavo stoji dostavek urednikov lista, prof. Fr. Steleta, ki se: "Na objavo spornega pasusa dr. Iz. Cankarja čuti uredništvo dolžno izjaviti, da uredništvo spis prepustilo Domu in svetu šele po ponovni prošnj o urednikov; v zavesti, da je ta pasus usmerjen proti brezstranstvu, kakor so ga rakumeli tudi poslušalci, uredništvo zmote nista uvaževala. Uredništvo."

Dr. Izidor Cankar je osebno prevzel urejevanje "Doma in sveta" pred dvajsetimi leti ter dal liberalnejšo smer, ki se držala do zadnjega časa; šele njegov izstop iz katoliške cerkve je dal Katoliškemu tiskovnemu društvu povod za nastop proti pisatelju in tendenci, ki se je toliko let brez ugovora uveljavljala.

Front proti "Domu in svetu" ni leposlovnemu mesečniku, ampak aprioristično katoliške tendence, pomeni nedvomno velik korak nazaj in ponižanje literarne v služabnico dogme. Z izstopom iz cerkve je dr. Cankar obeh tkzv. katoliške literature razbil vsako kvalifikacijo ter dal zloti preklinjajo, kar so ga povzdigovali v nebesa.

"Zmota". Gosp. dr. Izidor Cankar je bil dolga leta v prvih vrstah bojujoče se duhovščine. Je več let glavni urednik "Domenca", v katerem je z vsodrusenostjo in vnetostjo postal nasprotnik klerikalizma. Zgodilo pa se je, da je zapustil politično torišče, ker je izprejadal, da se je motil in mislil, da mu bo mogoče kot navadnemu vojačku delovati. Postal je učeniški profesor umetnostne govorine. Kot tak se je udeležil

stvoval prav dobro na raznih poljih, zlasti kot urednik zbranih spisov Ivana Cankarja itd. Nedavno pa smo čitali, da je izstopil iz rimskokatoliške cerkve ter postal brezkonfesionalen. Razume se, da so klerikalni časopisi popreje peli slavo dr. Izidorju Cankarju za vse, kar je storil in delal. Tudi ko je predaval o Ivanu Cankarju v ljubljanskem gledališču, so mu peli slavo in slavili njegovo zgovornost. Urednika klerikalne revije "Dom in svet" sta ga naprošala, da jima je dal v natisk ta svoj govor, v katerem je govornik očrtal I. Cankarja kot katoličana takole: "Ob 50 letnici rojstva Ivana Cankarja moram reči še več: I. Cankar je bil v zadnjih letih katoličan. Ni bil dosleden cerkvenogmatičen vernik, tudi ne katoličan, ker je to forma, v kateri se religiozno izživlja naša zemlja in je torej potrebna in pravna. Sklepa formula njegovih verakih nazorov, ustvarjena malo pred smrtjo, je kratka in absolutno jasna: Če bi bil Rus, bi bil pravoslaven, če bi bil Prus, bi bil protestant, ker sem Slovenec, sem katoličan." S tem ni izpričal, kako modro je pojmoval življenje, marveč je tudi dokazal, kako organsko se je bil sprijaznil z duhom svojega naroda. "Dom in svet" je to napisal in vsi so brali in — nič se ni zgodilo. Pač! Pač! Sedaj po Izidor Cankarjem izstopu iz katoliške cerkve je prišlo založništvo "Dom in svet" katoliškemu društvu in proglasa gorjenje kot pojmovanje religije, ki je v nasprotju s katoliškimi nauki o cerkvi, ki ima biti pravim katoličanom "una sancta catholica". Gosp. urednika pa ponižno prosi, da te "zmote" nista uvaževala. "Zmota" je sedaj trditve bivšega člana katoliške cerkve, da je katolištvo, protestantstvo ali pravoslavlje zgolj forma, v kateri se narod religiozno izživlja, češ, da je za katoliška katoliška cerkev zmeram "una sancta catholica". Dokler g. Izidor Cankar ni izstopil iz cerkve, sta ga pa katoliška urednika za to "zmoto" prosila, naj jo da katoliškemu listu v objavo. Radovedni smo, kaj bi katoliški žeboti rekli o dr. Preglju, ki v svoji Dominavetovi povesti porogljivo opisuje sv. Jožefa, ki da je bil tako neroden, da bolj neroden ni mogel biti, in pa gosp. frančiškanskega gvardijana, ki pripoveduje, kako bo o smrti uri vlekli svoje tovariše patre frančiškane. "Zmota" pa taka!

Skrivnostni umor v Semiču. Metlika, 16. sept. — Včeraj zjutraj je strojevodja vlaka št. 1010, ki prihaja nekaj pred 2. uro iz Karlovca v Semič, zapazil, da kaže pri uvoznem znamenju pri čuvajnici št. 28 rdeča svetiljka na "Stoj!" To se mu je zdelo čudno; zato se je začel pri uvoznem znamenju ustavljati. Ko pa se je prepiral, da je vse v redu, je vozil naprej na postajo. Vendar je takoj prijavil postajnemu načelniku, da pri uvoznem znamenju ne more biti vse v redu. Postajni načelnik je po odpravi vlaka telefonično poklical čuvaja, ki pa se ni javil. Zato je šel postajni načelnik sam pogledat v čuvajnico. Ko je stopil vanjo, je našel čuvaja mrtevga s prestreljeno glavo. Pokojnik je 46letni Angel Gortan, doma s Tolminskega in že devet let v Semiču. Gortan je oženjen in oče treh otrok v starosti 5, 8 in 14 let. Ležal je na svojem ležišču na levi strani s podprto levo roko, desno pa je imel stegneno od sebe. Pod njim je ležal revolver. Postajni načelnik je obvestil o stvari orožnike, ki so takoj začeli zadevo preiskovati in obvestili družino umorjenega Gortana, kaj se je zgodilo. Ko so povedali družini, da je oče mrtev, je bila družina na splošno presenečena prvi hip ravnodušna. To se je zdelo orožnikom zelo čudno. Kmalu potem so prišli orožniki iz Gortana.

Katoliški škofje v Mehiki groze z orožjem Calles je otvoril prvo farmarsko šolo; na programu je 28 takih šol. Mexico City, 4. okt. — Katoliški episkopat, ki je molčal šest tednov, je v novem odprtem pismu na katoličane v Mehiki, ki je bilo objavljeno zadnje soboto, indirektno zagrozil vladi s krvoprelitjem, ker zbornica noče izpremeniti ustave in regulacijskih zakonov. Pismo se smatra za napoved nove desperatne akcije, katero pripravljajo škofje, ki že dva meseca zastoj čaka na vladne koncesije. Predsednik Calles je v nedeljo z velikimi slavnostmi otvoril prvo kmetijskih šol, ki jih ima na programu. Šola je bila otvorena v Las Huertasu, država Michoacan, ki je zelo klerikalna. Enake šole, ki imajo znanstveno izobraziti mehiške peone, se otvora v vseh državah, katerih je 28. V Vera Cruzu je bila v nedeljo prva maša, odkar je katoliška hierarhija "na štrajku" v Mehiki. Mašo je čital župnik iz Alvarada, ki se je upri cerkvi in registriral po zakonu.

Tiskarji dobili povišano mezdo. New York. — F. P. — Tiskarji v New Yorku bodo prejemale \$1 več plače na teden od prvega oktobra naprej. To so dosegli, ko se je ustreglo njihov zahtevi. V ta odlok je pristala unija in kompanije.

35letno Alojzijo, ker je osumljen na skrivne umora. Ljudje so kmalu začeli govoriti, da mora biti kriv tudi 19letni delavec Franc Kapš iz Gabra v občini Semič, ki je bil hisi prijatelj Gortanovih. Znano je namreč, da sta se mož in žena mnogokrat prepirala, kakor so to potrdili tudi sosede. Pri teh prepirih je bil mož osamljen, zakaj otroci so vedno potegnili z materjo, ravno tako tudi pokojnikova tašča.

Danes se je vršila obdukcija trupla. Komisija je ugotovila, da je prebila krogla desno sence in običala v lobanji nad levim očesom. Rana je bila smrtna. Revolver, ki so ga našli pod truplom, je bil na šest strelcev. V njem so bili trije naboji še neizstreljeni, dve luknji sta bili prazni, iz šeste pa je bil oddan strel, vendar je bila zopet nabita z novo patrono, kakor se je kojnikova tašča.

Ko so kasneje ljudje že izvedeli za umor, se je javil orožnikom osumljeni delavec Kapš. Izjavil je, da ga je prejšnji večer okrog 8. ure, torej nekaj ur, preden so prišli umoru na sled, neznan človek napadel in obstričl. Bil je v resnici ranjen v trebuh, kjer je krogla običala. Rana pa ni smrtno nevarna, da si težka. Zdravniki izjavljajo, da bo Kapš ostal pri življenju, ker ni poškodovano drobovje. Osumljeni Kapš je prišel h Gortanovim okrog 11:15 ponoči in ga je tam Gortanova žena obvezala. Nato je prišel okrog četrte ure po polnoči na kolodvor, kjer ga je videl tudi postajni načelnik. Imel je namreč namen, da se odpelje v Črnomelj k zdravniku. Splošno domneva, da se je Kapš po umoru Gortana sam obstričl. Smatrajo, da je potem sam prigljal svetiljko na uvoznem znamenju, ki se sicer priklaga šele malo pred prihodom vlaka iz Karlovca. S tem je morda hotel odvratiti sum od sebe in dokazati svoj alibi, češ, da se je umor moral izvršiti precej kasneje, torej takrat, ko njega ni bilo več v bližini.

Ljudje govore, da sta bila Gortanova in Kapš več kot samo prijatelja. Pravijo tudi, da je imela žena že več takih hišnih prijateljev.

Danes popoldne ob 5:30 je bil pogreb umorjenega Gortana ob veliki udeležbi železničarjev in množice, ki je z njim sočustvovala.

Pobegla defraudantka. Dne 16. sept. je neznanokam pobegnila 40letna Frančiška Gruber, po poklicu trgovska pomočnica, ki je bila uslužbena v Mariboru. Gruberjeva je pri svojem delodajalcu poneverila čez 11.000 dinarjev.

Katoliški škofje v Mehiki groze z orožjem

Calles je otvoril prvo farmarsko šolo; na programu je 28 takih šol. Mexico City, 4. okt. — Katoliški episkopat, ki je molčal šest tednov, je v novem odprtem pismu na katoličane v Mehiki, ki je bilo objavljeno zadnje soboto, indirektno zagrozil vladi s krvoprelitjem, ker zbornica noče izpremeniti ustave in regulacijskih zakonov. Pismo se smatra za napoved nove desperatne akcije, katero pripravljajo škofje, ki že dva meseca zastoj čaka na vladne koncesije. Predsednik Calles je v nedeljo z velikimi slavnostmi otvoril prvo kmetijskih šol, ki jih ima na programu. Šola je bila otvorena v Las Huertasu, država Michoacan, ki je zelo klerikalna. Enake šole, ki imajo znanstveno izobraziti mehiške peone, se otvora v vseh državah, katerih je 28. V Vera Cruzu je bila v nedeljo prva maša, odkar je katoliška hierarhija "na štrajku" v Mehiki. Mašo je čital župnik iz Alvarada, ki se je upri cerkvi in registriral po zakonu.

Tiskarji dobili povišano mezdo. New York. — F. P. — Tiskarji v New Yorku bodo prejemale \$1 več plače na teden od prvega oktobra naprej. To so dosegli, ko se je ustreglo njihov zahtevi. V ta odlok je pristala unija in kompanije.

KOLIKO VESTE?

Zaustvena vprašanja in odgovori. (Izrečite in shranite, morda vam kdaj prav pride.)

?? ? ? ? ? ? ? ? ?

1. Zakaj povzroča kloroform nezavest?
2. Kako so starodavni zdravniki omamljali svoje bolnike pred operacijo?
3. Ali imamo na svojem telesu kak ostanek tretjega očesa?

Odgovori:

1. Kloroform ima izredno močno privlačnost na živčna vlakna, vključitvi možganska vlakna, oziroma boljše rečeno, ta vlakna ga privlačijo nase. Kloroform se radi te privlačnosti zbere predvsem v možganih in v živčnih vlaknih drugod po telesu, a na vlakna pa učinkuje na ta način, da živčna poročila ne morejo več potovati po živčnih vlaknih. Posledica je, da živci ne prenašajo več bolezenskih občutkov, v možganih pa prenehajo krožiti misli po raznih delih možgan. Ko je operacija končana, kri polagoma odstrani kloroform iz živčnih vlaken in živci ter možgani zopet lahko redno delujejo.

2. Zdravniki starih dob so se pri operacijah posluževali alkohola predvsem, in deloma tudi raznih rastlinskih sokov, zlasti opija. Stari egipčanski zdravniki, med katerimi je bilo precej zelo dobrih, so bolnika lopnili po glavi baš na pravem mestu, in med tem, ko je bolnik ležal v nezavesti, so ga lepo operirali.

3. Da, v možganih imamo posebno žlezo, ki je ostanek tretjega očesa. Ta žleza ima skoraj enake živčne zveze in je podobno sestavljena kot oko. Ta žleza je isto kot odgovarja organu, ki so ga našli na mnogih okamenelih kukčarjih in ki jo bili najbrže pravo pravcato oko vrhu glave. Toda to so samo domneve, kaj je takozvana pinealna žleza v naših možganih in na kak način je nastala, to je do danes še ana izmed skrivnosti znanosti.

Maupassantov grob

Ruski pisatelj ne pozna sedanjosti in zato včasih akrobno prebiram v svojem spominu to, kar je nedvomno bilo. In tedaj se mi zdi, da žive dragi pokojniki neke pravo življenje, kakor ga živimo mi na tem svetu.

Nedavno sem se spomnil dneva, ki sem ga skoraj slučajno preživel z L. N. Tolstojem. Spomnil sem se tudi njegovih besed in njegovega obraza. Vprašal sem ga: "Kdaj je bil tvoj oči velikega starca posebno mil in oduševljen?" In takoj sem si odgovoril:

— Takrat, ko je govoril o Maupassantu in o njegovi poeziji ali bolje rečeno o neznatni poemi "Na vodi".

Vse življenje sem sanjal o dveh rečeh: Videti živega Camilla Flammariona in posetiti Maupassantov grob. Nisem verjel, da bi bilo to mogoče. In nenadoma me je zanesla usoda v Pariz. Takoj sem hotel izpolniti davno željo — stopiti na pokopališče in se pokloniti manom avtorja povesti, ki bi lahko nosile naslov "Na zemlji".

Sam ne vem, kakaj sem domneval, da je grobnica velikega Francoza v Pantheonu. Toda bivali ruski novinar, star Parizian, mi je povedal, da je Guy de Maupassant pokopan na pokopališču Pere Lachaise. Dvomit nisem smel in da bi čim prej našel dotični grob, sem povabil simpatično, inteligentno Parizanko, naj me spremlja.

Kupil sem šopek svežega cvetja. Od postaje istoimenske podzemne železnice do pokopališča Pere-Lachaise je samo nekaj korakov. Na pokopališču me je presenetila čistota in bogastvo spomenikov. Vljudo sva vprašala uniformiranega čuvaja, kje je grob pisatelja Guy de Maupassanta.

"Connais pas!" je odgovoril kratko.

Vprašala sva drugega silovalca čuvaja, ki je služil na pokopališču najmanj 20 let, in došla sva isti odgovor. S sprem-

ljevalko sva se začudeno spogledala. Sklenila sva vprašati nekega civilista izmed onih, ki so prišli na grobove svojih sorodnikov.

Stopila sva k navidez inteligentnemu in lepo oblečenemu gospodu, ki je naju a svoje strani vprašal:

"Kdo je pa bil ta Maupassant?"

Pojasnila sva mu. — Ah, da, zdaj se pa že spominjam. Seyeda, pisatelj. Za njegov grob pa res ne vem. Najbolje bo, če stopita v pokopališki urad. Tam vama takoj povedo in pokažejo grob.

No, v uradu so naju zadržali dobrih deset minut in dva izmed tistih, na duši in telesu tesno zapetih uradnikov, ki jih je znal Maupassant tako lepo opisati, sta akrobno pregledala tri ali štiri debele knjige v usnjenih platnicah. Pogledala sta tudi splošni alfabetni seznam, pa nista našla nobenega Maupassanta. Nato sta nama oba svetovala, naj vprašava "Chef du bureau", silovalskega starčka, ki je pomislil, pomislil in dejal:

— Pisatelj Guy de Maupassant vendar ni pokopan tu, marveč na pokopališču Montparnasse!

In zopet sva se s spremenijsko spogledala. Zahvalila sva se šefu in odšla iz pisarne. Bil je december, toda ciprese in vrbošalujke na grobovih so zelenele in duhtelo je sveže cvetje, ki so ga prineali sem živi svojim dragim mrtvim.

Na tistem sem sklenil posetiti Maupassantov grob na Montparnassu v delavnik in brez spremetva. Tako sem tudi storil.

Pokopališče Montparnasse se mi je zdelo bolj skromno. Oskala ulica ga deli v dva dela. Primeroma še mlad čuvaj mi je takoj povedal, da počiva Maupassant v manjšem delu pokopališča, kamor se pride čez ulico. Tu sem srečal več dam v šalnih oblekah, toda nobena ni vedela, kje je pisatelj grob. Napotil sem se dalje. Občinstva je bilo malo.

Srečal sem drugega čuvaja in

ga vprašal, kje je Maupassantov grob.

— Sami ga ne boste našli, — mi je odgovoril. Takoj vam pokažem pot. — Namignil mi je, naj mu sledim.

Grob je bil daleč v ozadju v petnajsti ali dvajseti vrsti, kjer ni nobenega lepega spomenika. — Voici! — mi je pokazal čuvaj dva stebrička z verigico po čez in odšel. Na stebričkih je pritrjena ploščina z napisom: "Guy de Maupassant". Spomenik je precej nizek in ni iz mramorja, niti iz granita, marveč iz navadnega cementa. Spodaj je pritrjena na stebriču druga ploščica, podobna odprti knjigi. Na levi strani je letnica 1850, na desni pa 1893. To je vse.

Ob Maupassantovem grobu duši človeka spočetka neka čudna teža, podobna bridki zavesti, da so položili enega največjih mož tja nekam v kot in da m m bilo denarja za dostojen spomenik. Potem se pa duša v tej tišini umiri in človeku postane jasno, da bi grob, spomenik in kraj, kamor redko stopi kateri njegovih junakov, nedvomno ugaljal celo Maupassantu samemu, ako bi ga mogel videti.

Knjiga dveh strani pove več, kakor če bi bilo teh strani sto in sto.

In še enkrat mi je prišlo na misel, kako lepo je, da na grobu enega največjih pisateljev ni nobenega jokajočega angela ali bronastega genija s baklo.

Po čudnem naključju so s leve in desne strani Maupassantovega groba pokopane ženske.

Bog in ženske so ljubili tega moža in usoda je hotela, da ni bilo moči, niti areteta, da bi postavili pevca lepote in ljubezni v isto vrsto z njegovimi sakletimi sovragi — moškami.

Ponosen in sam svoj je bil umetnik, ponosen in osamljen je njegov grob.

NA PRODAJ JE POSLOPJE

s gostilno in vso opremo sob in drugega v središču slovenske naselbine v Milwaukee, Wis. Cena niska. Vseok prodaje je bolen. Za nadaljina poslanila pišite na naslov: POLKOFJE, 3857 So. Lawrence Ave., Chicago, Ill. (Adv.)

Kakovost Camels stoji sama

NOTRI ali zunaj, v uradu ali na prostem, nobena cigareta ne zadovolji okusa kot Camel. Camels dajejo svetu popolnoma novo smisel za kadilni užitek in kadilci jo najbolj cenijo kot kdaj kako cigareto. V celi zgodovini kajenja ni nobena cigareta napravila in obdržala toliko prijateljev, nobena druga ni napravila tolikim milijonom Tobaka zadovoljstva.

Camels se imajo zahvaliti za svetovno prvenstvo samo kakovosti—najbolj izbranimu turškemu in ameriškemu tobaku in mešanju Camels, ki je drugačno kot drugo.

CAMELS: NIKDAR NE UTRUDIJO OKUSA, NIKDAR NE ZAPUSTIJO POOKUSA PO CIGARETAH.

Ako še niste poskusili Camels, privadite se tega najbolj zadovoljivega kajenja starega sveta. Camel vam daje najbolj prijazni, najbolj vesel duh, ki je kdaj prišel od najbolj izbranega tobaka narave. Zaradi kakovosti, zaradi globokega veselja v kajenju vam priporočamo, da primerjate Camels s katerokoli cigareto, ki naj bo izdelana za katerokoli ceno.

Preskrbite si Camel!

R. J. REYNOLDS TOBACCO COMPANY, WINSTON-SALEM, N. C.

Križar

Angleški spisal Louis Adamič.
Poslovenil I. M.

Ko sva pozno zvečer blodila po mestu in premišljevala, kje dobi prenočišče, sva v neki temni stranski ulici našle na množico ljudi, ki se je tiščala okrog govornika.

Bil je shod organizacije I. W. W. V bližini je stalo več policajev. "Wobblji" so bili takrat delavci v San Pedru. Poslušali so bili večinoma tujerodni, pri- staniščni delavci — Italijani, Hrvatje, Mehikanci — zagoreli in grobi obrazov, ki so bili z neko bolešno resnostjo obrnjeni proti govorniku, mlademu moču okrog tridesetih, ki je izgledal samouk, toda sposoben svojega posla. Govoril je enakovredno, mirno in prepričljivo; občasno ognjevitost poudarila govornika ni bilo pri njem. Bilo je — kakor sva izvedela kasneje — eno izmed dolge vrste poudarjenih predavanj o razmerah v Združenih državah in po svetu sploh, kakršne vidi industrijski svet.

Lonie Burton se je takoj navdušil. Saj je filozofiral nekaj letnega že več tednov, in tukaj je bil mož, ki mu je govoril iz srca.

Govornik je vabil v organizacijo. "Edina rešitev za delavski razred in človeštvo vobče je, da delavci spoznajo dejstva in silo, ki premiče svet in da solidarno nastopijo v eno sami veliki uniji, v industrijskih delavskih svetih."

Pristopil je k nama delavec in nam ponudil časopise in knjižice. Burton ga je informiral, da sva brez centa v žepu in zato ne moreva kupiti. Toda "wobblji" se ni dal odpraviti. Dal je nama list zastoj. Videl je najini vojaški suknji in vedel, da sva bivša vojaka na bumanju.

"Sta pravkar prišla v mesto?"

"Da."

"Imata prenočišče?"

"Ne."

"Pojdita z menoj. Prostora je dovolj."

Prespala sva v stanu organizacije I. W. W. na drugem koncu mesta in se seznanila z "Red- dym" O'Nealom, ki je govoril o shodu. Bil je najzanimivejši človek, kar sem jih srečal do takrat. Burton je bil v hipu ves njegov.

Drugo jutro, nekaj minut pred deveto, sva stopila v vojaško pisarno v Fort MacArthurju. Burton je hotel, da moram iti z njim.

Hotel se je predstaviti prve- mu častniku, ki ga je zagledal, toda v istem hipu stopila v pi- sarno polkovnik, adjutant in za njima cela četa reporterjev iz Los Angelesa.

"Tistega Burtona še ni, sar- gent?" vpraša adjutant.

"Ne, gospod."

"Jaz sem Burton," se oglašal Lonie in pomoli odločilni list.

Vse oči se obrnejo na junaka.

Častnik prečita odločilni list in konstatira, da je vse v redu.

"Škoda," pravi polkovnik, tre- buhaat gentleman srednjih let, "škoda, da niste prišli malo prej, g. Burton, bi vas bili malo pre- oblikli."

Burton se nasmehe.

"Tako pa nimamo časa," na- daljuje polkovnik in pogleda na uro zapestnico. "Vojasvo je že zbrano. Začnimo!"

Polkovnik na desni, adjutant na levi in naš junak je bil v sre- di, ko so korakali iz pisarne na veščališče. Tam je čakal bata- ljon vojakov v vrsti. Burton se je še ozrl name in pomeškal, kakor da bi hotel reči: "Zdaj pride, kar sem nameraval."

"Stojte tukaj, gospod Bur- ton!" reče polkovnik. "Vam že povem, kaj imate storiti." Ceremonije so se začele.

Lonie mi je pravil pozneje: "Saj sem tja z namenom, da o- medlim ravno sredi cirkuša. Dobro sem se bil pripravil, da igram omedlevice. To, sem ra- čunal, naju spravi v javnost, v časopise. Ali ko so častniki za- čeli salutirati, mi je res začelo prihajati slabo. Pogledam pol- kovnika na desni — lep možak, velik, močan in rdeč v obraz. Pogledam naokrog — cela vrsta vojakov, ki so se urno gibali na povelje. Nato tromba; godba je začela jazzovski korščinec. Cela stvar se mi je dozdevala groteskna, namršljena. Naen- krat sem pozabil na omedlevice in časopise. Zopet godba: "Over there, over there!" — Sredi vrste je piapolala zastava. V trenutku se mi je zadelo, da je to lepa zastava ... proge in svezde ... Vse se je vrtilo okoli mene. Godba je korakala gor-

padol ... Mnogi ljudje, dolga vrsta avtomobilov. (Ceremoni- je so bile naznanjene v listih in prišlo je mnogo radovednežev.) Mislil sem nate — na kruh in sir — park — bratovo pismo — in zopet na reporterje ... Na- glo zaslišim glas. Adjutant je izpregovoril moje ime in čital z močnimi poudarki — kako sem jaz dne 8. novembra 1918, ra- njen in omagan valed plina, po- bral na bojni črti ranjenega francoškega oficirja in ga na- veliko veselje republike Franci- je v vsega civiliziranega sveta odnesel na varno; rešil sem ga smrti ... Potem me polkovnik poklicke, naj stopim med njega in adjutanta in se obrnem k mo- štvu. Poskušil sem ubogati, ali moje noge so se zapletale en- krat, dvakrat — nisem igral — toliko da nisem padel. S teža- vo stopim v sredo in hotel sem se obrniti po vojaško, a nisem mogel. Strahno me je jezi- lo vse skupaj. Vrag jih naj vzame! Če jim ni prav, kar počenjam, naj končajo svo- to "goddamn" komedijo in se gredo soliti ... Malo je manjka- lo, da se nisem smejal na glas. Zelo je bilo smešno. Na misel mi je zopet prišlo delo, časopisi in naša revščina. Kaj naj sto- rim? — Polkovnik stopi k me- ni. Dražilo me je na smeh. Kaj bi rekel, če zdaj vtnkem roke v žep, se obrnem in jim povem, naj sami imajo neumni križec! Polkovnik in adjutant bi me go- tovo lovila po peščenih planoti. Ko tako razmišljam, je bil kri- žec že prijet na mojih prsih. Prišel je polkovnik predno sem se zavedel, kakr mi je sti- nil roko. Menda mi je čestital. Zdaj je konec farasa. Ne, ni šel! Polkovnik pomigne, naj grem za njim. Korakam kot pijan. Za- man se je trudil polkovnik, da bi ujel moj korak. Zopet bi se bil rad zamejal. Dvakrat sem celo butnil vanj. Prava kome- dija! — Spet smo pred bataljo- nom. Obstanemo. Polkovnik izreče povelje. Godba začne jazni komad in vsa bataljon maršira pred menoj. Za hip sem mislil, da se dvigam od tal in letim ... Vrtinec ... Godba ... Zdi se mi, da so igrali "K-K-Ka- ty". Godala so se bliskala na solcu in me zaslepla. V tre- notku je vse zamrlo ... nato je oživilo ... Vojaki se pomče- jo ... Ne, to niso bili voja- ki! ... Futuristična figure ... Sir in kruh ... Croix de Guer- re ... Časopisi ... kruh in sir — — — "K-K-Katy, ti si pravo dekle, k-k-katero ljubim" ... Objel me je val vročine, nato me je stresel mrz. Svet se je za- vrtil okrog mene na ducat raz- liknih strani in telebnil sem ob- tis ...

Polkovnik in adjutant sta pri- skočila in odpele Burtonovo suknjo in arajo. Poklicala sta vođe in zdravnik. Gledalci so drli naokrog v konfuziji in vpra- ševali: Kaj se je zgodilo? Re- porterji tudi: Kaj se je zgo- dilo?

Nisem se rini k njemu, samo muzal sem se. Mislil sem, da igra svojo znanovano vlogo. To- da reporterji so videli, da sem prišel z njim, torej sem njegov prijatelj. Obstopili so me in izpraševali. Povedal sem jim. Nato so odhiteli v mesto in čez nekaj ur so časopisi prinesli vest z debelim naslovom: prinesli so Burtonovo sliko, kako leži v vo- jaški bolnišnici, kamor so ga bi- li odnesli. Bilo je dolgo poro- čilo o junaku, vojnem krišču in o meni.

Popoldne sem ga obiskal v bolnišnici. Burton je sedel v postelji in zraven njega je bil poročevalec.

"Dobra novica," je rekel in se rekal. "Ponudili so nama dve- stot dolarjev za serijo člankov. Opisati morava, kako sva laka- la delo in kakšne so sploh raz- mere med bivšimi vojski. "Tri- bune" pa prične kampažo za upo- slitev vseh odpuščenih bo- jevnikov, ki nimajo dela in ho- čejo delati."

Toliko, da nisem zdaj jaz o- medel.

Zastopnik lista je nama res dal sto dolarjev kot predplači- lo, v pendeljek je pa Burton prejel pismo in denar od brata. V enem tednu sva oba imela službo. Burton je bil upo- slen pri tvrdki v San Pedru, jaz pa pri časopisu v Los Angelesu.

V treh ali štirih mesecih, ki so sledili, sva se večkrat sešla. Tedaj sem se moral vrniti v Chicago in ločila sva se za dru- ga tri leta.

(Dalje prihodnjik.)

ZDRAVSTVO

VZROKI SMRTI PORODNIC.

Podatki o smrti mater, ki u- mrejo ob porodu, pokazujejo, da je 70 odstotkov teh smrti pripa- mati vzrokom, ki bi jih prav lah- ko preprečili s pravilno oskrbo pred porodom in ob porodu. Naj- večji vzrok smrti je zastruplje- nje krvi (septicemija); dve peti- ni vseh smrti je treba pripisati temu vzroku. Okuženje nastane v prvi vrsti valed nesnažnega ravnanja s strani porodničarja. Smrti valed okuženja krvi ob porodu bi prav lahko popolnoma preprečili. Drugi vzroki smrti porodnic, ki bi jih lahko pre- prečili s pravilno porodniško o- skrbo, so odgovorni za četrtno vseh smrti.

Kakor v slučaju detinske mor- talitete, tako igra siromašnost veliko vlogo, kar se tiče razmer- ja smrti porodnic. V družinah, kjer mož manj zasluži, je najti razmeroma več smrti ob porodu; to pa radi pomanjkljiva pravilne oskrbe.

Kar se tiče plemen in narod- nosti, je dognano, da je razmer- je smrti porodnic bilo pri za- morcih l. 1921 67 odstotkov več- je kot pri belokotih. Čudno pa je, da je mortaliteta porodnic pri tujerodnih bila nekoliko niž- ja kot tukaj rojenih belokotcev. Najmanjšo mortaliteto so našli pri materah, rojenih na Ru- skem in v Italiji, in največjo pri materah rojenih na Irskem, An- gleškem, v Kanadi, na Madžar- skem in Nemškem.

V svrhu, da se prepreči o- grozna večina smrti porodnic se priporoča, da se uvede li- cenciranje toliko zdravnikov- porodničarjev, kolikor babic in se vzakoniijo kazni za pogrešno ravnanje; da se izdajo posebni predpisi za javne in privatne bolnišnice in porodilnice; da se vzakoniijo postave v svrhu kon- trole spolnih bolezni in raporti- ranja istih itd. Končno je tre- ba podučevati matere o potre- bi pravilne porodniške oskrbe. — F. L. I. S.

BREZPOSELNOST NA ČE- SKEM NARASČA.

Praga, Čehoslovakijska. — De- lavske strokovne organizacije poročajo, da je 200.000 delavcev brez dela. Veliko je trpljenje med tekstilnimi in steklarskimi delavci.

Meščanska šola na Rakeku. Na Rakeku se v najkrajšem času otvori prvi meščanakošolski raz- red. Temu bodo postopoma ale- dili leto za letom ostali razredi, tako da bo Rakek imel v štirih letih popolno meščansko šolo. S tem je odpravljena vrzel v lo- gaškem okraju, kajti po izgubi Postojne so morali otroci obli- jani, ki so itak prenapolnjene akovati meščanske šole v Ljub- lastnih otrok.

"AKO BI LJUDJE LE VEDELI,

kako hitro "Severa's Eako zdravi ar- beže ispahke, jaz sem gotov, da bi na- rabili nitekar drugega," pise Mr. Mike Dziedal, Felleston, Mich. "Jaz sem trpel več mesecev arbeže ispahke, no- beno zdravilo ni nič pomagalo, dokler nisem naročil Severa's Eako. Takoj po prvi uporabi so arbedne gres- hale in v kratkem moja kosa je bila zdrava." — Kupite 50 centov lonček Severa's Eako mazila pri vašem le- karnarju. W. F. Severa Co., Cedar Rapids, Iowa. — (Adv.)

Ali želiš znati pravilno pisati in čitati angleško? Naroči si "Slovensko-angleško slovnico", katere je izšla in ima na prodaj Književna matica S. N. P. J.

DA SKUHAŠ DOBRO PI- VO, PIŠI PO NAŠE PRODUKTE.

Imaj v vaši kuhinji slad, kisel, slan in vsi drugi potrebščine. Poskusi in se prepričaj, da je doma pri na- kuhni vse, kar ti najbolj ustreza.

Groceries, stadišarjem in v pro- dejalnih delavnah damo primeren po- pust pri vsaki naročilih. Pišite po informacijah na:

FRANK OGLAR,

4401 Superior Avenue, Cleveland, O.

KASELJ IZGINE,

razdraženje in krupavost se od- strani z preučevanje rabe zdravila

Severa's

Cough Balsam.

Je priljubljeno zdravilo tekem znožnih 48 let; vsočnega je prekušeno.

Cena 25 in 50 centov.

Vredajta naj v lekarnah.

W. F. SEVERA CO., CEDAR RAPIDS, IOWA

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.

ima v zalogi sledenče knjige:

AMERIŠKI SLOVENC! — izvrstna krasna knjiga, obsega 632 strani, trdo vezana, vredna svoje cene, stane...\$5.00
Slovensko-Angleška Slovnica — zelo poučna in lahko raz- umljiva knjiga za učenje angleščine, z dodatkom raznih koristnih informacij, stane samo...\$2.00
Zakem Biogenesije — tolmači naravne zakone in splošni razvoj, knjiga iz katere zamorete črpati mnogo naukov za telesno in duševno dobro...\$1.50
Pater Malaventura — V Kabareta — zanimiva povest iz živ- ljenja ameriških franciscanov, in doživljaji rojaka, iz- vrstno spopolnjena s slikami...\$1.50
Zajedaki — resnična povest in prava ilustracija doleži skri- tega dela življenja slovenskih delavcev v Ameriki...\$1.75
Jimmie Higgins — krasna povest, ki jo je spisal sloviti ameriški pisatelj Upton Sinclair, poslovenil pa Ivan Molek...\$1.00
Zapisnik 6. radne konvencije S. N. P. J., 252 strani mehko vezana, stane samo...\$0.50

KNJIGE KNJIŽEVNE MATICE SE DOBE

pri naših društvenih tajnikih in drugih zastopnikih, namreč dosejati jih imajo v prodaji poleg društvenih tajnikov tudi:

William Siter, 6404 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Anton Jankovich, 1171 Norwood Rd., Cleveland, Ohio.
Anton Bokal, 727 E. 157th Street, Cleveland, Ohio.
John Krimančič, 13111 Benington Ave., West Park, Ohio.
Andrew Vidrich, E. F. D. 7, Box 103, Johnstown, Pa.
John Rimac, 5555 Russell St., Detroit, Mich.
Frank Stular, 13705 St. Aubin, Detroit, Mich.
John Golob, Box 144, Rock Springs, Wyo.
Proletarec, 3639 W. 26th Street, Chicago, Ill.

Ali pa pišite ponje na:

KNJIŽEVNA MATICA S. N. P. J.
2667 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

HRBTENICA

Drama v treh dejanjih s prologom in epilogom.

(Dalje.)

ZAGAR. — Good bye!

DUGAN (odide na levo; Cajzar krene za njim).

DVORSEK (pride z desne in za njim Rozi; pred vratni obstane in gleda Cajzarja).

CAJZAR (se obrne in nekaj hipov meri Dvorseka s sovražnimi pogledi). Vidva gresta s menoj, mar ne? Ako sta bossa le potegnila, mu povem.

DVORSEK (stopi naprej). Kam naj gre- sta?

ZAGAR. Boss, Dugan, je bil tukaj. Caj- zar je takoj ozdravel in zdaj gre na skeeparijo. Bingelj in Kopitar pa gresta za njim.

DVORSEK. Tako!

ROZI. Videla sem Dugana skozi okno, ko je prihajal, zato sem te poklicala k sebi. Bala sem se, da bo rabuka ...

DVORSEK (karajoče). Poznaš me, Rozi, da vem, kdaj je hladna kri na mestu. (Cajzar- ju.) Kaj pa čakaš, Luka? Pojdi za svojim go- spodarjem!

CAJZAR (pogleda skozi vrata in ko vidi, da je Dugan še sunaj, dobi korajšo). Ti me ne boš podli, ti kača rdeča! Ti zapeljivec! Ti — DVORSEK (mirno). Sam si se odpravil, torej kaj čakaš? Prodaj si se že davno, pa osta- ni prodan. Pojdi tja, kamor spadaš — med izdajalce delavstva. Mi nismo in ne bomo ni- kdaj izdajalci!

CAJZAR (se zaleti proti Dvorseku, toda Bingelj ga ustavi in vodi proti vratom). Le po- čakaj, hudič! ... Boš še prišel hudiču v pest, boš! ... Hudič te bo pekel — bo, bo! (Naglo odide na levo.)

ZAGAR. Hahaha, kako hitro je ozdravel!

ROZI. Zdaj se je pokazal, kaj je.

DVORSEK. Ali res misliš tudi vidva stavkocaziti?

BINGELJ. Nič nisem obljubil. Lahko se še premislil.

KOPITAR. Jaz tudi.

DVORSEK. Premislita se, predno se osra- motita. Ti jemlješ vse za šalo, Bingelj, ampak to ni šala. Popoldne je shod stavkarjev. Poj- dita na shod. Govorili bomo tudi slovenski, v vseh jezikih, kolikor je narodnosti med rudar- ji. Med nami ne sme biti nobenega kolebanja; zdaj se mora pokazati, kdo je mož odločen in kdo je tutka!

SELJAN (z desne in za njim Kati). Kdo bi si bil mislil! Kako naglo je vakipelo!

KATI. No, kaj si misliš, stari, ali je zdaj pravi čas za štrajf?

SELJAN. Glej jo, ali si čudna! Kaj me to vprašuješ? Kakor te imam rad in kakor i- mam vas vse rad — tega ne morem povedati.

DVORSEK. Kadar te kdo udari, tedaj je pravi čas, da vrneš udarec, če nisi strahopetec. Kompanija je udarila rudarje — in zdaj je čas, da rudarji udarijo nazaj in sicer udarijo tako, da kompanija ne bo nikdar več imela korajše udariti vnovič.

SELJAN. Vidis, tako se govori! By goah, Dvoršek, rad te imam!

ROZI. Ata, ali ste videli Cajzarja, kako je tjehtal s Duganom na skeepanje?

SELJAN. Ali je res? Nisem ga videl. Vidiš, Luka ima svoje misli in svoja pta, pa meni, da ima prav. Še več, on misli, da a tem Bogu služi.

RUDI (plane z leve). Hura, vsi na štrajf! BINGELJ. Ti si zmiraš na štrajku. Ali greš zdaj delat?

RUDI. Kdo, jaz? Jaz ne! Sem član Slove- nske narodne podporne jednote, katera ne trpi skeepov v svoji sredi.

ZAGAR. Tako je! Živijo naš muzikanti! Kje imaš harmoniko? Zdaj, zdaj je treba god- be in pesmi, vsioka pesmi, bojne pesmi!

BINGELJ. In pišaje na mizo! Kopitar, izprazni svojo mokro blagajno!

DVORSEK. Počasi s pišajo! Nikdar ni treznost, jasna misel, tako na mestu kakor v boju. Ohranite treznost!

RUDI. Kje pa je naš evangelist Luka?

ROZI. Oddel je na skeepanje. Dugan ga je odpeljal. Danes ajutra ni šel na delo, češ da je bolan. Čim je pa prišla novica, da je iz- bruhnila stavka, je takoj ozdravel.

RUDI. Kakor se spodobi možu! — Kaj pa vi, oče Seljan, kaj storite?

SELJAN. Glej ga, tepca, kaj me vprašu- je! Kaj bi jaz storil?

RUDI. Da, vi! Ali ste na štrajku ali ka- ko?

SELJAN. Vidiš ga, mladja! ... Res pa je, da še nisem povedal, kaj storim ... Torej kaj pa storim? ... (Prst na čelo in premišlja- je nekaj hipov; vsi ga napeto opazujejo.) Aha, sem že zaključil! Jaz pravzamek Cajzarjevo mesto.

DVORSEK. Cajzarjevo?

SELJAN. Da, dragi moj! Do zdaj je bil on bolan — zdaj bom pa jaz, hehehe! Če pride boss povpraševati po meni, recite, da sem bo- lan, hehehe!

ROZI. Ali boste bolni ves čas stavke?

SELJAN. You bet your sweet "patuti"! (Zastor.)

TRETJE DEJANJE.

Oder kakor v prvem dejanju. Štirindvajset ur kasneje.

LUCA (pride iz hiše). Nič se mi ne ljubi delati.

ROZI (za njo). Vesela bodi, Luca! Luka zdaj zaaluzi dobi denarja, ker stavkocazi in — potem bo svatba.

LUCA (sede na klop). Ah, ti bodi vese- la! Luka je zateleban vate, ne vame.

ROZI (sede na zaboj). Pamet, Luca! Ha- hahaha! Luka je jesen name; zamerila sem se mu do groba. In končno, Cajzar ni bil meni nič. Čeprav ne bi bil izdajalec, bi ga nikdar ne marala.

LUCA. Izdajalec? — Ti Rozi res verja- meš, da je Luka izdajalec? Zakaj izdajalec? Ali res misliš, da je ta štrajk nekaj tako ave- tega?

ROZI. Zakaj si tako zarušana, Luca? Škoda, ker si še toliko stara!

LUCA (ušaljena). Taka starka pa le ni- sem!

ROZI. Starejša si od mene — in še pre- cej, torej bi morala biti pametnejša kakor si. Stavka je boj za delavske pravice. Kadar so delavci v boju za svoje pravice — za večjo pla- čilo karabodi — morajo držati skupaj, dru- gače niso vredni, da so delavci. To je vendar dovolj jasno tudi meni, ki nisem noben "maj- nar".

TISKARNA S. N. P. J.

SPREJENA VSA V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila na veselice in shode, vizitnice, čamfice, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, ang- leškem jeziku in drugih.

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S. N. P. J., DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

CENE ZMERNE, UNISKO DELO PRVE VESTE
VSA POJASNILA DAJE VODSTVO TISKARNE

Pišite po informacije na našov!

S. N. P. J. PRINTERY

2667-59 South Lawndale Avenue, Chicago, Ill.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTRENA POJASNILA